Nyttårstale

Taler	Dato	Sted
Harald 5	31 desember 2006	NRK

Julen er blitt festen vi opplever med alle våre fem sanser, - med følelser, med syn og hørsel, og med lukt og smak. Men når vi nå har lagt romjulen bak oss og står på terskelen til et nytt år, oppleves høytiden kanskje også med en sjette sans, nemlig uroen over hva som venter i året som bærer navnet 2007.

Noen starter det nye år med blanke ark. Andre opplever at de tar med seg så mye fra livet som er levd, at arkene allerede er fargelagt. Men forhåpentligvis kjenner de fleste av oss gleden over å få en ny sjanse og er takknemlige for å kunne se frem til nok et nytt år.

Det viktigste for oss alle er å få være seg selv. Vi må våge å snakke sant om våre liv, og vedstå oss både våre skavanker og det vi føler at vi har lykkes med. I vårt moderne velstandssamfunn er det så lett å søke etter det ekstraordinære og stadig måle sitt liv opp mot alle andres. Da er sjansen stor for at man blir skuffet. Kanskje må vi heller holde frem det hverdagslige A4-livet, som det gode liv.

Det er mange som fryser i vår verden i dag. Og det er mange som føler seg som piken med svovelstikkene, som står utenfor og ser inn gjennom vinduet til dem som har det trygt og varmt. Den som opplever å bli ekskludert, kan lett føle seg uønsket. For mange er muligheten til å leve et vanlig, normalt liv, kun en fjern drøm. Dette er en stor utfordring for oss alle. Et sivilisert og humanistisk samfunn står sin prøve i forhold til hvordan man tar seg av de svakeste.

"Her er ditt vern mot vold, her er ditt sverd: troen på livet vårt, menneskets verd", sier Nordahl Grieg, og understreker at alle mennesker er uendelig verdifulle. Ved dette årsskiftet vil jeg gjerne dvele litt ved nettopp menneskeverdet; hvordan vi tar vare på hverandre og hvordan vi opplever ansvar for fellesskapet.

Rett før jul mottok jeg en invitasjon til å komme på en barnekunstutstilling. I invitasjonen stod det blant annet: "Det flotteste med årets juleutstilling er at overskuddet skal gå til barn som ikke har samme mulighet for å male når de vil, og fyre i peisen når det er kaldt. Alle pengene vi samler inn går til skolegang, mat og klær til arbeidende barn og ungdom i Andesfjellene nord i Peru".

Dessverre var det ingen i Kongefamilien som fikk anledning til å besøke utstillingen, men jeg vil takke disse barna for et flott initiativ. Det gjør godt å motta slike henvendelser og se at noen bryr seg, både om dem som bor i land langt borte og de vi møter i vårt eget nærmiljø.

Forfatteren Inger Elisabeth Hansen sier i et dikt: "Det viser seg at noen i praksis ikke finnes. I praksis faller stadig deler av menneskeheten utenfor". Det er lett å vende seg bort når vi ser at noen har det vondt og sliter med livet sitt. Noen stigmatiseres på grunn av sykdom. Andre holdes utenfor på grunn av hudfarge. For noen har foreldres feilgrep ført til langvarig kamp mot fordommer og fordømmelse. Og for de blant oss med minoritetsbakgrunn har det vært mang en kamp å kjempe mot intoleranse og forakt. Å være annerledes har ikke vært like lett i Norge.

I dag har vi kanskje blitt litt flinkere til å akseptere mangfoldet og innse at vi er forskjellige. Når det kommer til stykket er det mye raushet i det norske folk, og kanskje har vi litt av Marte Svennerud i oss, alle sammen, hun som sa: Ittno' knussel - je tek dom alle sju". Noe av det som gjennom årene har gledet meg aller mest, er å se at våre hjelpeorganisasjoner klarer å engasjere stadig nye generasjoner. De fortjener alle vår takk og oppmerksomhet! Under høstens TV-aksjon ble det igjen satt ny innsamlingsrekord, og folk stilte villig opp med bøsser og giverglede. Bildene og reportasjene formidlet sterke inntrykk - om fattigdom, smerte og angst, men de fortalte også om håp.

At det nytter, og at hjelpen når frem, fikk jeg også et klart inntrykk av da jeg tidligere i år besøkte sentrale FN-organisasjoner i Geneve. Norges humanitære bidrag blir lagt merke til, både når det gjelder de økonomiske og menneskelige ressurser. La meg i kveld sende en ekstra hilsen til militære styrker og ansatte i humanitære og kirkelige hjelpeorganisasjoner, som gjør en uvurderlig innsats i fredens, humanismens og menneskeverdets tjeneste rundt omkring i verden.

I en tid som ofte vektlegger det utvendige, og hvor alt skal være effektivt og

målbart, kan man lett miste av syne det enkelte menneskes selvstendige verdi; - den verdi vi har, nettopp fordi det er mennesker vi er, - dette stjerneskudd i skaperverket, denne ubegripelige forening av fysiske lover og sjelens mysterium. Dette har vi felles - alle mennesker på kloden. Og vi deler vissheten om at det finnes bare en av hver, at hver enkelt av oss er enestående. Vi finnes kun i ett eksemplar, - og vi kan ikke erstattes.

Kanskje må vi iblant minne hverandre om denne grunnleggende sannheten. For det er vel slik at det gjerne er vinnerne som får oppmerksomheten, mens de svake lett blir oversett. Så er det kanskje de som slår blikket ned, som mest behøver å bli sett.

Årets fredsprisvinner Muhammad Yunus har vært en pioner når det gjelder å fremheve at hvert enkelt menneske har både potensial og rett til et verdig liv. Hans ide om å bidra til utvikling nedenfra, har bidratt til å fremme både demokrati og menneskerettigheter. Hans langsiktige visjon er å avskaffe fattigdom i verden. Men fortsatt er det slik at noen har mye og andre har lite av det vi trenger for å leve et verdig liv. Derfor er det viktig at vi prøver å dele godene på en mer rettferdig måte. I dag har vi reelle muligheter til å løse verdens fattigdomsproblemer i vår egen tid, dersom vi står sammen og organiserer arbeidet på riktig måte. Dette er en mulighet vi ikke må kaste bort.

For årets fredsprisvinner har det også vært viktig å understreke betydningen av håp, både når man står overfor den barske virkeligheten i egne individuelle liv og i globale forhold. Gjennom håp kan en bedre fremtid bli bygget.

Håpet om menneskeverd og et anstendig liv var også avgjørende for nordmenn som stod vakt om viktige samfunnsverdier under Den andre verdenskrig. Sist sommer ble Senter for studier av Holocaust og livssynsminoriteter åpnet på Gimle. Et hovedkvarter for brune krefter er blitt rammen om minner vi ikke må glemme, og som viser, på sitt paradoksale vis, de gode krefters seier. Det begynner å tynnes i rekken av førstehånds vitner fra dødsleirene. Derfor er dette senteret viktig som en fremtidig påminnelse om at det usannsynlige faktisk kan skje, og at de verdier som gjør livet verdt å leve, må gis et bevisst vern.

Kaster vi lys over fortidens tragedier, kan vi også hindre at de gjentar seg. Derfor må vi lytte til de stemmer blant oss som husker, og som er villige til å fortelle også om de mørke sider i vår historie. De er tidsvitner, som løfter blikket opp

over egne lidelser og taler om betydningen av engasjement og ansvar, om fravær av hat, og om ikke å generalisere om nasjoner og folkegrupper. Skildringene dirrer av moralsk kraft - og viser at lidelse som var ment å fornedre, også kan lutre og foredle.

Det er en del av vår historie at brudd på menneskerettigheter ofte begås to ganger. Først ved selve ugjerningen og dernest ved glemsel rundt den. Verden skjuler i dag mange glemte tragedier. Det er denne glemsel som må avdekkes, slik at vi ser fortiden i øynene, lærer av den og på den måten hindrer nye overgrep.

Både som et folk og som individer trenger vi å ivareta vår samvittighet. Vi har behov for bevisste samfunnsborgere i alle aldere, som tar ansvar for mer enn bare seg selv og sitt eget. Jeg blir alltid glad når jeg møter unge, engasjerte mennesker. Deres sterke meninger og klare uttalelser smitter. Og kanskje er det nettopp de unges glød og iver som bringer vårt samfunn fremover. Edvard Grieg, som vi behørig skal feire neste år, sier noen kloke ord om det: "Ja, er det noen som har rett, er det ungdommen. Og jeg vil si mer; jeg vil si at kun den har rett. Vil vi altså ha rett til livet, må vi forplikte oss til å føle ungt," sier Grieg.

Noe av det mange unge mennesker reagerer på, er urettferdigheten i samfunnet. I nyhetene hører vi at juks, korrupsjon og uærlighet brer om seg. Enkeltpersoner tilraner seg fellesskapets midler, og jaget etter kortsiktig gevinst gjør at enkelte ikke skyr noen midler for å nå sine mål. Noe av det som er mest nedslående, er voksne som gjør barn til lovbrytere. Kanskje har vi også i Norge mistet noe av vår uskyld, og kanskje trenger vi en ny moralsk bevissthet. Vi må nemlig ikke, verken som folk eller som enkeltindivider miste av syne forskjellen mellom rett og galt.

Det norske folk har tidligere opplevd fremgang ved å løfte i flokk. Derfor er det ekstra skuffende når noen bryter spilleregler som er nedarvet gjennom generasjoner. Det moderne demokrati bygger på forestillingen om at vi både skal bidra og ta i mot. For å nyte, må vi også yte. Det gode liv ligger i det forpliktende samspillet mellom den enkelte og samfunnet. Vi lever i et fellesskap som skal ta vare på oss, men som også må stille krav. Dette er noe som må læres tidlig.

"Steg for steg" heter et undervisningsopplegg som allerede er i bruk ved flere barnehager og grunnskoler i landet. Ett av målene er å lære barn hvordan man

oppfører seg overfor andre barn. Jeg er imponert over det arbeidet som legges ned rundt omkring på våre skoler når det gjelder å skape gode holdninger. Men hovedansvaret for barns oppdragelse ligger hos foreldrene. Inntrykkene barna sitter igjen med, både fra hjem og skole, former den karakter som ikke står i noe vitnemål, men som handler om grensesetting og omtanke for andre.

Som mennesker kan vi løfte hverandre - og vi kan knuse hverandre. - Dette utfordrer oss også i vår nye, flerkulturelle virkelighet. Vi har ikke lov til å møte mennesker med nedlatenhet og forakt. Håpet om et bedre liv er drivkraften til mange som søker til vårt land fra deler av verden hvor livsrommet er trangere. Fellesskapet mellom land er tettere enn noen gang tidligere, og mennesker reiser fritt over landegrenser. De som kommer til Norge, bringer med seg sine verdier og lengsler, og de tilbyr sin arbeidskraft. Det er ikke bare nye hender til arbeidslivet vi tar i mot, - det er hele mennesket, i sin rikdom og sårbarhet. Det er derfor vår personlige utfordring å møte med respekt det som er fremmedartet og uvant, - og det er vår oppgave som samfunn å ta imot de som kommer på en ordentlig måte.

Å møte en annen med respekt, er å lytte til en tanke og ta imot et hjerte - og trå varsomt i ukjent terreng. Kanskje er vi nødt til å mobilisere sterkere for verdier som løfter frem god, gammeldags folkeskikk, vennlighet og nestekjærlighet. Dannelse og klokskap bygger ikke på lettvint kunnskap og kan ikke pugges. Det må læres gjennom erfaring og gjennom gode eksempler og forbilder.

I natt er det nyttårsnatt. Vinterhimmelen over våre liv er overstrødd med stjerner. Og som det heter i sangen:

Hver dag er en sjelden gave, en skinnende mulighet.

Og samtidig:
Hver dag er igjen et ansvar, et stort og alvorlig krav,
Hver aften står hvite stjerner og spør deg om hva du gav?

Godt Nytt År!

Kilde
www.kongehuset.no

Emneoversigt

Andre verdenskrig, Bistand, Fattigdom, Nestekjærlighet, Nobels fredspris, Norsk historie, Rettferdighet, Toleranse

URI

https://www.virksommeord.no/tale/nyttarstale-2867